

فاموس مصطلحات الاشتولوجيا و الفولكلور

زاراوهی فولکلور له فرهنگي زاراوهی نه تنولوزیا و فولکلوردا

تأليف: ابيكة هولتكرانس
ترجمة: الدكتور محمد الجوهري
الدكتور حسن الشامي

نووسيني: زاناي بئناوبانگه ئيكة هولتكرانس
ومرگيراني: ممتاز حيدري

دریژخایهني زانستانهني دهیان زانای گهرهني ئەم مهیدانه
له ژیر سه رهبرشتی لیژنهیهکی پهبوری بالو به یارمته
ریکخراوی یونسکو پاش چند سال، ئەم فرهنگه هاتوته
به رهه...!!!

سهبارت به وەرگیرانه عارهیهیهکی ئەوا له لایه دوو
ماموستای پهبورو زمان زان و وەرگیزی چاک دکتور محمد
جوهر، ماموستای زانستی کۆمه لایهتی له کۆلیژی ئەدهبیاتی
زانکۆی قاهره، و دکتور حسن شامی پروفیسوری فولکلور و
ئەنتروپۆلۆژیا له زانکۆی ئەمریکی - قاهره. به ئەنجام
گهیاندراوه...

منیش له سه رهبرگیرانه کوردییهکی، بهینی توانا ههولم
داوه، هه دوو دهقه که ویک بچن... به لکو به شیوهیهکی سوود
بهخش بئ.

راستییهکی وەرگیرانی زاراوه له زمانیک بو زمانیکی
دیکه بهگشتی وشک و قورس و گرانه... ههروههنا زمانیکی

روونکردنهوهیهکی :

[ئهم وەرگیرانه زور کورته تهنیا بریتییه له زاراوهی
فولکلور، له بهرگی یهکه می فرهنگي زاراوهی نه تنولوزیا و
فولکلور، که زانای بئناوبانگی سویدی پروفیسوری زانستی
نایینه بهراوردکارهکان له زانکۆی ستوکهولم - Stockholm - له
سوید دایناوه.

بههاو، نرخ و، گرنگی ئەم فرهنگه لهوه دایه، وهه بئ
زاراوهکان تهنیا به رووتی باس کرابن، به لکو به فراوانی و قوولی
لایان دواوه... ههروهه لایه نیکي دیکه به نرخ و گرنگی ئەم
کتیبه زانستییه خۆی لهوه دا دهنوینتی که پشته به ٦٢٢،
سه رهاوهی سه رهکی و بته پشته و ١٢٠٠ی زانای پهبور
بهستوه!!!

ئهم فرهنگه مهنه، له سه ره داواي لیژنهني جیهانی
هونهری میلی و فولکلور CIAP، له کۆنگرهی ستوکهولم له سالی
١٩٥١دا بریاری دانانی له سه ره دراوه.. بهههول و کۆششی

عربی، خوی له خویدا له چا زمانه بیانی به کان به تاییه له م
رووهوه هژارو دمست کورته...! چ جای زمانی کوردی...! بویه
پیشه کی دلمیم نه گهر کم و کوردی و لاوازی پیوه دیار بی، نه و
لیم بیورن...

نه وهی شایانی باسه، تارادیهک باسی زاراهوی فولکلور
به کوردی کراوه، نه ویش زور به کورتی، یان به چهند دیریک راو
پیناساندنه کانی زانایانی نه م میدان به باس کراوه: به لام و ابزانم
وا به فراوانی له مه و پیش نه کراوه... چونکه نه م وهرگیرانه
بوخته ی - خلاصه - زادو بیرو لیکدانه وهی شی کردنه وهی کومه له
زاناییکه، که «نیکه هولتکرانس» پاش بیرو لیکدانه وهی وردی
خویی و هه لسه نگاندنیان، دوو باره دایر شتوتیه وه... هه روها
شایانی سهرنجه، نه م فرهنگه نزیکه ی - ۵۰۰ - لاپه ره ی
قهباره ی گه وره یه و پشتی به - ۱۲۰ - زاناو پسپوره
به ناوبانگه کانی مهیدانی نه تنولوزیاو فولکلور به ستووه.

نومیند ده کم خویند هواره خو شه ویسته کان سوودی لی
وهرگرن... سوپاسیش له منوه... م. حیدری].

***

فولکلور کله پووری گیانی میله ته، به تاییه ت،
کله پووری زارمکی، هه میسان نه و زانسته یه کله کله پوور
ده کولیتیه وه.

وامان به باش زانی - له بهر چهند هویکی کرده وهی -
بیکه ین به دوو بهش :-

۱- نه وهی له بابه ته کانی فولکلور ده کولیتیه وه.

۲- نه وهی له زانستی فولکلور ده کولیتیه وه.

به شی یه کم :

بابه ته کانی فولکلور

فولکلور کله پووری گیانی میله ته، به تاییه ت،
کله پووری زارمکی. نه م پیناساندنه له گه ل راسپارد مکانی
نوینه رانی کونگره ی نه رنه ایم Amhem له هوله نده، سالی ۱۹۵۵
یه ک دهگریته وه. که له گه ل رووکاری زانستی فولکلور ده کونجی.
یان بلین نه و ریکایه ی نیستاکه په پره و دهگری. راستی یه که ی
نه م زانسته گوزانی به سهردا هاتووه، پاش نه وهی ویلیام جون
تومز Thoms، بو یه کم جار له سالی ۱۸۴۶ نه م زاراهوی

دارشت... فولکلوری و ناساندوه که: «چهند بیرو باوهرو
نه فسانه و داب و نه ریتی باو - ی نیو خه لکی ساده یه». واته:
«شینوه ره وشت و داب و نه ریته کان، نه وانه ی کومه لانی خه لک
ره چاویان دهکات و شتی پروو پوچ و گوزانی یه میلی یه کان و
په ندی پینسان... هتد، نه وانه ی بو سه ده مکانی رابردو
ده گه رینه وه». نه وه و ده گه یینی، که «تومز» فولکلوری به به شیک
له روشنبیری میلی له قه له م داوه. که خوی له کله پووری کون
ده نویینی. ده بینین تومز گیانی رومانسی یه تی ی سهرده می خوی
کاری تی کردوه و مه سه له ی داب و نه ریتی سه یرو شتی پرو
پوچ کرنکی بی داوه، تا نه و سه ده مه: «به ناوی شوینه واری
کونی باو، ده ناسرا. نه و تیگه یشتنه له باره ی فولکلوره وه، دوا به
دوا ی نه و کاته بووه هوی گفتو گو یه کی دریز خایه ن له مه ر
چه مکی نه م زاراهوی نه و جیاوازه گه ورانه ی له ناساندنه کاند،
که تا نه مروکesh هه ر به رده وهامه. هه ر نه و هه ل په یه وه ندی
نالوزی نیوان نه تنولوزیاو فولکلور به ره پرسیاره.

ده توانین، پیناساندنه جیا جیا کانی فولکلور له لره دا
باسیان ده که یین، بو چهند به شیک ی سهرمکی به م شینوه یه ی
خواره وه ریکیان بخه یین :-

یه کم : فولکلور پاشماوه مکانی روشنبیری

کونی له مه و پیشی شارستانی یه ته، یان پاشماوه مکانی له
فولکلور پاشماوه مکانی روشنبیری ژینگه ی شارستانی یه
نوی یه کانه... نه م پیناساندنه زور له و واتایه ی که «تومز»
مه به سستی بوو نزیک ده بیته وه... به لام نه ندرو لانگ Alang
زیاتری سه لماند، که زانستی فولکلور، بریتی یه له لیکولینه وه ی
پاشماوه مکانی روشنبیری تا نه م روزگار هه ش تووشی نه م بیرو که یه
ده بین... به م شینوه یه ده بینین فارانیك Varagnac ده لی :- بابه تی
راسته قینه و ره وای لیکوله ره وه مکانی فولکلور نه وه یه: «نه و به شه ی
له رابردو و ماوه ته وه که ناوه روکی نیستاکه یه...»

سهره رای نه وه چه مکی فولکلور لای نه و بریتی یه له
لا سا کردنه وه ی میلی ی شینوه زارا کانی نوروستو کراتیانه ی
[شارستانی یه تی شوینه وارمکان] و ره گه زه کونه کان، تا
رادیه کیش [شارستایه نی یه تی ی لا سا کردنه وه]. به لام تیودورو
پولوس Teodoro Pulos وای ده بینین که: «فولکلور ته نیا بریتی یه

له پاشماومكانى له بن نه هاتووى داهينانى ميللىو، به شيكه له كاني به دوروى كه هر دم له يارمته دانمان وشك نابيته وه. هميسان نهو پيناساندنانهى خواروه، كه له فرههنگى فونگ - ي له مهر فولكلور وهرگيراون بهراورد بكه. Standard Dictionary : كه «ميش - Mish» بهم جوړه فولكلور دناساسينى كه: «قواريهكى تهواوى بيرو باوهر داب و نهرىتى لاساگردنوهى ميللى كونه...» نهوانهى تا هم روزگارهمان ماونه ته وه له نيوان نهو رهگزه كهم خويند هوارانهى كومه لگه شارستانى به كان.. «پوتير - پيش: Poter» دهلى: «فولكلور نهو كولينه زيندوانهيه، كه نايا نهوى بمرن».

دووم :

فولكلور نهو به شه لاساكرهويه له روښنبريتى ي ميللى [به راوردى بابته كله پوور بكه] هم پيناساندنه وا ده زميرى، له وهى پيشوو راست كراو ته وه... كه «ليموان Lemoine» له ساتى ۱۸۹۲ پيش كشى كړدوهو، دهلى: فولكلور برىتى به له هموو نهو شتانهى كه ميلهت له ريگاي كله پووره دهيزانى، نهو پيش كله پوورى چاخه كانى رابردوه. له گهل پيناساندنه كانى باليس Balys و هارمون Harmon و تيلور Taylor و تومپسون Thompson و فوگلين Voeglin، نهوانهى له فرههنگى فونكى فولكلور هاتون بهراورديان بكه. باليس وا دهينى: كه «فولكلور داهينانى ميله تانى سهره تايى و شارستانى يهت خواز به بى جياوازي دمكرينه وه. تيلوريش دهلى: «فولكلور لهو بابته تانه پيك ديت، كه به لاساگردنوه له ومچه يهك دمگاته ومچه يهكى ديكه، بى نهوهى بخريته پال داهينه ريك، يان دانه ريكي دهست نيشان كراوه. هم چنه پيناساندنه ده مانگه بينيته هم بوچوونانهى خواروه».

سپهيم :-

فولكلور نهو زاروه فراوانهيه، بگره نيشانهى نهو كومه له ديارده لاساگردنوهانهيه، كه له نيوانياندا راستى يهك كوده بينته وه، نهو راستى يهى زياتر له دياردمكانى ديكه كومه لايه تى، يان روښنبريتى له مهر رولى كله پوور دهر دهبرى.

هم پيناساندنه جياوازي يه كهى له وه دايه، كه نيشانهى رهنگ دانوهى پروكارهكانى تومز دهنوينى. نهومان بو ناشكرا دهكات كه تاج راديهك كه له پوورى زانستى نهوهى دهست نيشان كړدوه، كام له به شه كانى روښنبريتى بيويسته به فولكلور دابنين. ژماره يهك له م چشه پيناساندنانه نهوانهى له فرههنگى فونكى فولكلور هاتون، دووباره دهوريان دمكه ينه وه. [وهك پيناساندنه كانى: «گاستر - Gaster» و «جيمسون - Jameson» و «ماك ئيدوارد ليچ - Leach» و «تومپسون»... ليرهدا ده توانين دهقه كهى تومپسون بهينينه وه كه دهلى: «فولكلور برىتى به له سهما كرين، گوراني، هه قايهت، شتى پروو پوچ، نهفسانه Legends، داب و نهرىت، بيرو باوهر، په ندى پيشينانى گه لان، نهو پيش به گويزه هه موو شوينيك».

هميسان داب و نهرىتى كومه لايه تى، هه ندى كارى روژانه، خان و بهرو كهل و پهلى ماله وه، تاد... هم شتانهى دوايى له كومه لى خويند هوار - واته پيشكه وتو، «م.ح» - به بابته كانى روښنبريتى نازميرى... [بهراوردى نهوانهى دادى بكن] لهو پيناساندنانه پيناساندنى كراپ Krappe دههينينه وه: «فولكلور برىتى به له چوار چيوهى نهو ليكولينه ويهيه كه له كله پوورى ميللى تومار نه كراو ددهوى، نهوهى له رومان، داب و نهرىت، بيرو باوهرى جادوگرى ي ميللى دهر دهكون...» فارانايك دهلى: «فولكلور چندهما بيرو باوهرى كومه لايه، بى نهوهى بنه رهنىكى تيورى روتى هه بى...» چندهما كارو كړدوهى روژانهى كومه لايه، بى نهوهى تيورى هه بى. بوډكر Bodker دهلى: «فولكلور نهو زانسته به كه له لايه نهى شارستانى يهت ددهوى كه بهى دهلين ميتولوزيا [داستانى پروو پوچ] Myths، نهفسانه كان Legends، هه قايه ته كان، مه ته له كان، گوراني به كان، په ندى پيشينان، شانوگرى، يارى به كان، سهما كرين، بيرو باوهره ميللى به كان، نهوهى شايانى باسه، به شه گورمه كهى له م كله پووره، به ريگاي زارمكى بلاو دهينته وه. فرههنگى ويبستى Webster دهلى: «فولكلور زانستى ليكولينه وهى داب و نهرىت و بيرو باوهره شيوهى لاساگردنوهى تاييه ته به ميله تىكى دهست نيشان كراوه».

چوارم :

فولکلور بریتى په له نایینیک که گېشتوته حاله تېکى روچوون - نزمى - انحطاط - هر چند کورات G. Kurath له بنه رېته وه له گېل پېناساندنه کې له مه وپېش رېک دمه کوئ: به لام له گېل نه وېشدا ده ئی: «ته سکتړین پېناساندنی فولکلور له چوار چپوهی پاشماوه لیله کانی داب ونه رېته نایینی په کونه کان دمېنیتته وه، نه وهی تا نیتستا که په یوه سته به ژپانی نه خویند هوارو پاشکه و توومکان». نه لم لیکدانه ومیه جیگه ی گومانه له مه ر پېناساندنه کې «تومزه له باره ی زاراوو نه و روکارانه ی که به دواى زانستی فولکلور هاتن... هر چنده هندی له لیکولینه روهوکان، له وانه «کراب» نایینی میلی به بابه تیکى سهرمکی ی مهیدانی فولکلور د هزانن.

پینجهم :

فولکلور، واته هه قایه ته کانی میلی، «لیومالا - Luomala» راست دمکات، که ده ئی: «زاراوه ی فولکلور هندی کات، کومه لیک له و چپوکانه دمگرېته وه، که به چاکى له میتولوزیا جیا ناکرېنه وه». هه روهما دمگوتړی: «گېر هروه سهرمتای په کان، میتولوزیا به هند هه لئاگرن». نه م پېناساندنه زور له وهی دادی نزیک ده بیتته وه.

ششم :

فولکلور له بنه رمتدا بریتى په له ندمبیاتی میلی، به شپوهی زارمکی بلاودمبیتته وه. زانا نه تنولوزیا نه مریکایه کان، نه وان بابه تی نه م مهیدانه یان به م شپوهی ته سک کردوته وه، بابه ته کانی روئشندیریتی به پئی په یومندی په کانی ناوه وهی روئشندیریتی به چه مکیکی فراوان ریکیان خستوون. فره ننگه کې «فونکی» فولکلور له م بابه ته پېناساندنه ی له نامیز گرتوه. [له وانه، پېناساندنه کانی: «باسکوم - Bascom» و «فوستیر - Foster» و «هیرسکوفیتس - Heroskovits» و لیومالا، و سمیس و فوکلین، و «وترمان Waterman». له مه ر ته سک کردنه وهی پېناساندنی فولکلور به م شپوهی له لایه «هیرسکوفیتس» هوه، بووه هوی نه وهی گفتو گوپه کی گرم و گور به رپایی. هر چند له روژگاری نه مروماندا، زاراوه ی وک: «نه دمبیاتی نه نو سراوه، یان «نه دمبیاتی سهرمتای» - میلی، له دزگا کانی نه تنولوزیا

زیاتر له زاراوه ی فولکلور باوه. سمیس Smith زاراوه ی «بابه ته کانی گوتن» زیاتر په سند دهکا.. باسکوم - یش دهر برینی: «هونه ری گوتن» زیاتر په سند دهکا.. باسکوم ده ئی: نه و زاراومیه م پېشنیار کردوه، بو نه وهی له هه قایه ته کانی میلی و داستانه پروو بووچه کان و نه فسانه و په ندی پېشنان و شپوه کانی دیکه ی نه دمبیات که دمچنه خانه ی چه مکی فولکلور هوه له یه کتری جیا بکرېنه وه. به لام زانا نه تنولوزیا یه کان له ژیر چند سر دپړیکى دیکه ریز دهکن.

به لام له گېل نه وېشدا له لایه ن خودی فولکلور په روهوکان مه یلی له باومش گرتنی نه م پېناساندنه دهکن زانای نه مریکایى «Utley» فولکلور به م جوړه دناسینى: «نه و نه ده به یه که له سر زاری خه لکه وه بلاودمبیتته وه». تومپسون، وا هه ست دهکا، که زور به ی زاناکانی فولکلور له ولاته په کگرتوومکاندا «به لای نه وهدا دمچن: که فولکلور تاییه ته به وشه ی بیژراو - گوتراو... شتیکی ناسایی به، ژماره یکی زور به ره لستى نه م پېناساندنه دهکن، له وانه به تاییه «بایارد - Bayard»، له نه وروپا هندی لیکوله روهوه، وک: «کرون - Krohn» و «فون سیدوف Von sydow»، که یشتونه ته نه و پروایه، که فولکلور به پله ی یه که م به نه دمبی میلی دمژمین... نه م پېناساندنه ش به شپوهی کی سر به خور په یومندی به هاوکاره - زملاء - نه مریکایى په کانه وه نی به... بگره له نه وروپا به گشتی چه مکی له وه فراوانتر بو فولکلور به کار دینن:

هه وته م :

فولکلور به گشتی نه و روئشندیرى په یه - ثقافت - که له ریگای زارای خه لکه وه بلاو بوو یته وه. - که له پووری زارمکی - «گایدو - Gaidoz» له دوانه که یدا سالی ۱۹۰۷ له باره ی فولکلور هوه، ناشکرای کرد: «لیکولینه وهی گېروگرفته کان و که له پوورو، داب و نهریت و، شتی پروو بووچ و، نه دمبی میلی هه مووی بریتی به له لیکولینه وهی که له پووری زارمکی، نه وش به مبه سستی گه راندنه وهی بو پېناسه راسته قینه که ی». له لیکوله روهوه تازمکانیش، نه م پېناساندنه په سند دهکن. له وانه: «بوتکین - Botkin»، و «ئیسپینوزا - Espinosa»، و «هیرزوک - Herzog»... له م بارمیه وه ته ماشای فره ننگی فونکی فولکلور بکه.

ههشتم :

فولکلور: رۆشنبیری میلییه، واته، فولکلور له دیاردمکانی رۆشنبیری میلیه و شارستانییهت دمکۆلیتهوه. «فان گینپ - Vari Genep» له ساڵی ۱۹۲۴ ئاشکرای کرد، که فولکلور زانستیکی ئاویتهیی به تاییهتی له جووتیارمکان و ژیانی لادییی دمکۆلیتهوه، ههروهها له ژینگه ی پیشه سازی و شارستانییهکاندا. هه مان ئهم پیناساندنه «کورسو - Corso» و «سانتیف - Saintve» پیشکهشیان کرد ... سانتیف وای بو دهچی، فولکلور: له ژیانی میلی له وولاتیکی شارستانییدا دمکۆلیتهوه.. مه بهست له و پیناساندنانه، ئه و به شه تهقلیدییه کۆمه لگهی ئه وروپایییه، که تۆمز به دهستییهوه نازاری دیوه، ئه و کاته گوتویهتی: فولکلور له کهله پوری چینهکانی ژیرهوه دمدوی ... هه ر ئه مهش بوومه هزی ئه وهی که ئهم جوهره پیناساندنانه به زوری ئه وروپا و ژاپون به خویان بگره وه، چونکه له م دوو شوینه دا کۆمه لگهی فره جوړی سه رهوه و ژیره وهی تیدا یه .

به لام ئیریکسون یه که م کهس بوو کاری تی کرد، کارتی کردنیکی ئه وتو که تارادیهک چه مکه کانی ئه مریکایی له باره ی فولکلوره وه بلا و بکاته وه .. ناماژه ی بو ئه وه کرد، که ئه تننۆلۆژیای هه ریمایه تی، یان هه ندی جار لیکۆلینه وه ی ژیانی میلی به فولکلور له قه له م بدا. ههروهها ده بینین ستیس تۆمپسون له کۆنگره ی فولکلور، که له بلومنگتون ساڵی ۱۹۵۰ ساز درا، دمدوی: «من ته نیا کهس نیم چه ز له وه بکه م مانا به خشی و نیشانه ی وشه ی فولکلور به و جوهره فراوان بکری، تا ئه و شینوه لیکۆلینه وانه ی رۆشنبیری تی مادیش بگریته وه .. ئه وه ی له ده می ئیریکسونمان بیست - له وانه یه ئیستاک ئه وه په سند نه کری، که چه مکی فولکلور فراوان بکری، ئه ویش له بهر په یوهندی ئالۆرکای نیوان ئه تننۆلۆژیای [ئهنترۆ پۆلۆژیای] و فولکلور له وولاته په کگرتو مکه اندا - ئه مریکا - له سه ریکی دیکه وه سه رنج دمه دین، ده بینین، «باربو - Barbeau» له - که نه دا - ئهم چه مک فراوانه ی فولکلور به کار دینی، ههروهها هه ندی له هاوړیکانی له ئه مریکای لاتین په پیره یی ده مکن.

پاش ئه و پندا چوونه وه یه به په له یه له مه ر واتای وشه ی فولکلوره وه، سی کۆمه لی که وهره ی پیناساندن دهست نیشان ده مکرین. ئه وانه هه موویان [واته هه ر سی کۆمه له که] پهشتیان به

کهله پوریکی زانستی تاییهت، یان به باروکاتیکی میژوویی ناومخویی دهست نیشان کرا و ده به سته وه. له وانه یه که م: - ئه و پیره یه ده لی: فولکلور، کهله پوری رۆشنبیری تی و به تاییهت له هه ندی مه داندان ده نوینی .. تا ئه مه ئه و میراته راسته قینه یه که تۆمز بو ئیمه ی جیه نیشته وه ... ههروهها بیروکه یه کی دیکه ده لی: په یوسته فولکلور ته نیا به ئه ده بی میلی به ندی .. ئه وهش رای زاناکانی ئه نترۆ پۆلۆژیای ئه مریکایه، که فولکلور به رۆشنبیری تی یه وه به ند ده مکن. [له گه ل باری سه رنجه مان لێره دا، ئهم چه مکی دوا یی که متر ئالۆتره له هی له مه وپیش. دوا یی یه که ی: فولکلور و نیشان ده درئ، که سه رجه می رۆشنبیری تی میلییه، بو ئه وه ی له رۆشنبیری تی چینه کانی سه ره وه جیا بگریته وه. ئهم بیروبا وهره ییش به ئاسانی له ئه وروپادا له مه ر فراوان کردنی به کار هی نانی پیناساندنه که ی تۆمز نه شونه مای کرد.

ئه ندامانی کۆنگره ی ئه رنه ایم - ئه وه ی له مه و پیش با سی کراوه - بریاری دا لیکدان وه دوا یی یه که ی فولکلور رهت بکاته وه. به لکو کۆنگره هه ر دوو پیناساندنه که ی پیشو به په کترین بیه ستیه وه. له راسپارد مکهانی دا هاتووه: «په سپۆر مکهان له سه ر ئه وه ریک که وتن، که ده رگای - دهستی - جیهانی هونه ری میلی و فولکلور «CIAP» راسپهرین، زاوا وه ی فولکلور له ئاستی جیهانی به م جوهره بی: - فولکلور رۆشنبیری تی گیانی به - ثقافه روحیه - راستی یه که ی له رۆزگاری ئه مروماندا ژماره ییکی زۆر له زاناکانی ئه تننۆلۆژیای، زیاتر لایه نی ئه م مانایه په سند ده مکن، به تاییهت زۆر به ی په سپۆر مکهانی ئه ده بی زا ره کی.»

به شی دووم

زانستی فولکلور

فولکلور ئه و زانسته یه، که له کهله پوری گیانی ی - نامه تریالیزم سی میلیهت دمکۆلیته وه، به تاییهت کهله پوری زا ره کی - سه رزار - ئیسه پینۆزا و کراب له پیشه وه ی ئه و زانایانه بوون، مه سه له ی ریکخستن و مه دانی ئه م زانسته یان ناساند. ئیسه پینۆزا ده لی: «زانستی فولکلور، ئه و لقه یه زانیاری مرو فایه تی له باب ته کانی فولکلور به شینوه یه کی زانستیانه کویان ده مکه ته وه، ریکیان ده خا و لیان دمکۆلیته وه. ئه وهش له پیناوی شی کردنه وه ی ژیا نی که لان و رۆشنبیری تی یان به دریزی

چاخه کان».

کراب ده لئ: «میدانی فولکلور دوباره کردنه وهی بینای وینهی میژووی گیانیی مروّفه، نه ویش به و شیوهیه نا که له کارو کرده و شاکاره کانی گه وره شاعیرو هونه رمه ندو بیرکه ره موهکان، به لکو له و دنگه ساکارانهی میللهت خوی دهنوینی». فولکلور: لیرهدا وا دهر دهکوهی وهک زانستیکی میژوویییه، نه مهشیان له لای شریسکون به شیوهیه کی تهسک له مهربه مکی فولکلور به راست ده زانری.. له لای قاریناک به چه مکی فولکلوری به راوردکاری نیوان پروگرامی چند هه رهمیک دهگریته وه. له لای «شرینین - Shriinen» به هیچ جوریک چه مکی فولکلوری فرمانه رایه تی ناگریته وه.. لای «مارینوس - Marinus» به فولکلوریتی نوی له قه له م دهرتی، ته نانهت ده بینان زانا کونه کانی فولکلور وهک «گوم - Gomme»، به شیوهیه کی نا شکر باسی نه ویمان نه کردوه، که گرتگیان به میژوو داوه. «گوم» فولکلوروا دناسینی که لیکولینه وهیه کی سایکلوزی نیشته وه کانی میژوویییه، له و روشنبیری یانهی تارادیه کی نوییه. له لایه کی دیکوه سه رنج دهمین، ده بینان توهم درووست که ری فولکلوره سالی - ۱۸۴۶ - مهیل به لای میژوویییه وه روشن بوو.

فولکلور، له سه ره تاوه درووست کردنیکی ئینگلیزی بوو، سه ره رای نه وهی له وانه وه ووشه ی فولکلور وهرگیراوی ووشه ی ئه ئانی [فولکسکنده] - فولکلور - بوو بی، که له سالی ۱۸۰۶ هه بووه. ووشه که له کاته جی گیر بووه، که «کومه له ی فولکلور» سالی ۱۸۷۷ له لهندن دامه زرا. کیشوهری نه وروپا - له سه ره تاوا - چند ناویکی دیکه ی، نهک زاراوی فولکلوری په سندن کرد؛ به لام له وولاتانه ی به زمانی لاتین ددهوین، ووشه ی فولک - Folk، میللهت به ووشه ی یونانی - دیموس - یان «demos» میللهت گورییه وه. فهرمنسه هه ردوو زاراوه کی «لیکولینه وهی میللهت» demologie یان «زانستی دهرونی میللهت - demopsychologie» په پیره یی دمکرد.

[هه میسان ناو نرا زانستی دهرونی مروّف: «Anthro Pop» - psychologie، تا «چایدو، سببوت، له هه شتاکانی سده ی هه ژدمین هاتن، زاراوه ی فولکلوریا ن په پیره یی کرد.. تا رادیه کی

له هه مان کاتدا، ئیسپانیا زاراوی فولکلوری زانی... که له وه پیش زاراوه کانی: demotechnografia, demosofia, de- mologia [هه موویان مانای «لیکولینه وهی میللهت» دهگه یین^(۱)] به لام له وولاتی پورته گالدا بو ماوهیه کی دریز «براکا» «Braga» ووشه ی «دیموتیکای - demotica»، به کارهینا، که به رامبه ره کی ووشه ی فولکلور «دیمولوزیا» و «سینسا دیمیکا» [واته زانستی میللهت - Sienza DEMICA] له وولاتی ئیتالیا دهگریته وه. هه روه ها زاراوه کونه که، زانستی دهرونی میللهت «demo- psicologia»، نه وهی «پیتری - Pitre» به کاری هیناوه زاراوه کی زور سه ره ستانه ناساندو گوئی: بریتییه له لیکولینه وهی ژبانی مادی و گیانی که لانی پشکه و تووو پاشکه و تووو.. به لام زاراوه ی فولکلور له ناخرو نوخری سده ی رابردوو سه ره تا یی نه م سده یه شوینی هه موو نه و زاراوانه ی گرتوه.

قوتابخانه کانی فولکلور:

قوتابخانه کانی فولکلور زور بوون، له نه نجامی جورها لیکدانه وهی چه مکی فولکلورو نامانجه جیا جیاکانی و پروگرامه په پیرکراوه کانی له کولینه وهدا...

لیرهدا به کورتی باسی هه ندی پروکاره کانی لیکولینه وهی هه قایه تی میلی دهکوهین:-

* : قوتابخانه ی نه دهی : [له ناسراوه کانیان «کوسکان - Cos-quin» و «بنیفی Benfey»]، نه م قوتابخانه یه هه ولئ نه وهی داوه، که نه ژاده هیندییه که ی هه قایه ته کانی میلی ی نه وروپایی به سئینی.

* : قوتابخانه ی میتولوزیا : [له ناسراوه کانی، ماکس موللیر - max Muller، و «دی جو برناتیس De Gu bernatis» و «گاستون پاری - Gaston Paris»]. نه م قوتابخانه یه ش وای بو دهچی، هه قایه ته میلییه کان ته نیا نیشته وه کانی میتولوزیای کونه، به تاییهت نه وهی به سروشته وه به نده.

* : قوتابخانه نه نتر و بولوزیا : له ناسراوه کانی: لانج و گایدو وپواس... هی دیکه ن: نه م قوتابخانه یه رایه کانی هه ردوو قوتابخانه کی له وه پیش به درو خسته وهو، به ره تی روشنبیری تی هه قایه ته کانی میلی ی روشن کرده وه.

* : قوتابخانه ی داب و نه ریت و نه قش، له ناسراوه کانی:

«زاگلان - Rglan» و «هایمان - Hyman» و هی دیکن...» هم قوتابخانه هولوئی نهوهی دا، که نهژادی داب و نهریت و نه قشی هه قایه ته کان بسه لینی.

• : قوتابخانه ی میژووی و جوگرافیایی، له ناسراومکانی: «کرون - Krohn» و «نارنی - Arne» و تومپسون، هم قوتابخانه یه به فراوانی و پهرت و بلاوی له هه قایه ته جیا جیاکان دمکولیتیهوه.

• : قوتابخانه ی شی کردنه وهی دمروونی ی [له ناسراومکانی: «روهایم - Roheim» و «لاگرکراتس - Lagercrantz» هی دیکن

• : قوتابخانه ی فرمانبهریتی نوی، هم قوتابخانه یه، له هه قایه ته کان له ژینگه ی خویدا دمکولیتیهوه.

فولکلور، وک زانستیکی سهر به خو جی گیر نه بووه، له بهر سرووشته ناگونجاوهکانی... بو نمونه: دهینین یه کیک له زانا فولکلور په رومرکان، وک سانتیف وای بو دهجی، که دهئی: «لیکولینه و مکنای فولکلور دهی له خانه ی هه مه جوړی په سپوریتی بی؛ نه دهی میلی بو زانای زمانه وانای بی، بابه ته کانای نایدولوزی و نایینی بو فه یله سوف بی، زانسته کانای میلی بو زانایان بی، هونه رو پیشه میلی یه کان بو زانای تهنه لوژیا بی... هه ندی له فولکلور په رومرکانی دیکه وک: «شارلوت بیرنز - Burns» و «براتانیس - Bratanic» وای په سند دهکن، که زاراهوی فولکلور له چوار چیهوی نهو بابه تانه بی، که زانست لینیان دمکولیتیهوه. نهوانه، نهو به کارهینانه رمت دهکنه وه، که به لگه ی خودی زانست بی... [لهم رووهوه، به راوردی چه مکی وشه ی «میژوو» بکن، که خودی وشه که نالوزی پیوه دیاره.

کیروگرفتی سهر مکی له باره ی چه مکی فولکلوره، وه به وپی یه ی زانستی لیکولینه وهی فولکلوره، نه وهیه به گژا چوونی یه تی له گهل زانستی نه تنولوزیای فراوان که ریکخته ته کی پته وو توندی ههیه، نهوه له بنه رته وه دهر باره ی چه مکی دهست نیشان کراوی روشنبهریتی تا پله یه کی گه وره دهسوریتیهوه. هه ندی له زاناکانی فولکلور وک کراپ، توانیان نهو هیله جیاکه رهوه ی نیوان هه ردوو زانسته که بدوزنه وه. کراپ: که له پووری میله تانی خاوهن روشنبهریتی بالآ ده داته پال

که له پووری میله ته سهرمتایی یه کان. له لایه کی دیکه وه، نه تنولوزی یه کان، فولکلور به لقیکی زانسته که ی خویمان دهمان... هه ندی له فولکلور په رومرکان و نه تنولوزی یه کان، به نوره هه ردوو ناوه که له واتا به خشی دا هه ردوو زانسته دهست نیشان کراوه که به کار دینن. له وانه: «کورزو - Korso» و «نیریکسون» و «هویلر» و «فولگین» که هم ریبازه په پیره و دهکن، بویه دهینین هه لوهسته که نه ختیک په شو و کاوه.

لهم رووهوه نهو چاره سهره ی بکری نه وهیه، فولکلور به زانستیکی سهر به خو بژمیرین... هه ر وکو «لیفی شتراوس - Levi - Stauss» باری سهرنجی وایه: «لیکولینه وهی فولکلور، بی گومان به نه نتر و پیولوزیا به ستر او هته وه، نه وهیش له ریگای بابه تی لیکولینه وه که ی یان پروگرامه کانای، [له وانه شه له ریگای هه ردوو کیانه وه] تومپسون هه مان باری سهرنجی خو ی نیشان داوه. هه ر وکو کاجاروف - Kagarov بهر له «۲۰» سی سال گوتوویه تی: ده توانین فولکلور به به شینکی تاییه تی له به شه کانای فولسکنده که به مانای فولکلور دی به زمانی نه له مانای بژمیرین... لهو روژگار هه ماندا، ژماره یه کی زور له فولکلور په رومرکان، به ناشکرا ده لین: فولکلور به شینکه له نه تنولوزیا جا نهو نه تنولوزیا یه گشتی بی یان هه ریمی... لهم رووهوه نامازه بو زاناکانی نه مریکایی دهکن، وک: باسکوم و جیمسون، هه روهها زاناکانی نه مریکای لاتین، وک: دی کارفالونیتو... زانا نه وروپایه کانیش، وک: دیاس و براتانیس. دیاس ده لی: «چون به په سپوری نوژدارو په سپوری دل ناوی پزیشکیان پی دهکوتری، نه وهاش دهی پیمان بگوتری نه تنولوزی یه کان.

به لام راستی یه که ی نه وهیه که له راسپارد مکنای کونگره ی نه رنه ایم - ی سالی ۱۹۵۵ دا هاتوه که ده لی: فولکلور زانستیکی سهر به خو یه، هه روهها لقیکه له لقه کانای نه تنولوزیا.

***

۱- شایانی سهرنجه، به رامبه رهم س زار او میه، به عاره می یه که ی «لیکولینه وهی میله ت» نو سراهه، که چی له وه زیاتر ده که یه تی، به لکو مانای لیکولینه وهی داب و نهریت و سروشتی میله ت و چوار چیهوی جوگرافیش دمکریته وه... م - ح *

